

МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ПІДХІД У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ-ПРИКОРДОННИКІВ ДО ПРОЕКТНОГО УПРАВЛІННЯ

AN INTERDISCIPLINARY APPROACH IN FORMING THE PROFESSIONAL READINESS OF FUTURE BORDER OFFICERS FOR PROJECT MANAGEMENT

Стаття присвячена обґрунтуванню між-дисциплінарного підходу у формуванні професійної готовності майбутніх офіцерів-прикордонників до проектного управління. Міждисциплінарний підхід розглядається авторами як чинник об'єднання різних форм та методів вивчення конкретної дослідницької проблеми. Комплексне використання знань з різних навчальних дисциплін сприяє формуванню загальної методології формування професійної готовності майбутніх офіцерів-прикордонників до проектного управління.

Автори звертають увагу на особливу роль навчальних дисциплін, які формують прикладні компетентності, створюють можливості критичного мислення майбутніх офіцерів-прикордонників. Підготовка майбутнього фахівця до певної діяльності розуміється як процес формування готовності до продуктивної участі в цій діяльності. Професійна діяльність офіцерів-прикордонників складається з багатьох аспектів. Одним із них автори вважають проектне управління. Формування готовності майбутніх офіцерів-прикордонників до проектного управління є важливою складовою їх фахової підготовки.

Авторами запропоновано використання міждисциплінарного підходу формування професійної готовності майбутніх офіцерів-прикордонників до проектного управління у межах комплексного практичного заняття з курсантами, які навчаються за спеціальністю «Безпека державного кордону». За часом такі заняття тривають три доби. Курсанти першого курсу за розробленим проектом (сценарієм) виконують професійні завдання на навчальних місцях. Курсанти другого та третього курсів виступають у ролі їх керівників. Причому самі завдання мають міждисциплінарний характер, оскільки для їх виконання курсанту необхідно виявити знання, уміння та навички, отримані під час вивчення різних навчальних дисциплін.

Наголошується на сприянні комплексного використання знань з різних навчальних дисциплін формуванню загальної методології формування професійної готовності майбутніх офіцерів-прикордонників до проектного управління. Особливу роль відіграють ті навчальні дисципліни, які формують прикладні компетентності, створюють можливості критичного мислення майбутніх офіцерів-прикордонників.

Ключові слова: міждисциплінарний підхід, формування професійної готовності, май-

бутні офіцери-прикордонники, проектне управління, освітні компоненти, фахова підготовка, професійні компетентності.

The article is devoted to the justification of an interdisciplinary approach in the formation of professional readiness of future border guards for project management. The interdisciplinary approach is considered authors as a factor of combining various forms and methods of studying a specific research problem. The complex use of knowledge from various educational disciplines contributes to the formation of a general methodology for the formation of the professional readiness of future border officers for project management.

The authors draw attention to the special role of educational disciplines that form applied competences and create opportunities for critical thinking of future border guards. Preparation of a future specialist for a certain activity is understood as the process of formation of readiness for productive participation in this activity. The professional activity of border guards consists of many aspects. The authors consider project management to be one of them. Formation of readiness of future border guards for project management is an important component of their professional training.

The authors proposed the use of an interdisciplinary approach to the formation of the professional readiness of future border officers for project management within the framework of a complex practical session with cadets studying in the specialty "Security of the State Border". Sometimes such classes last three days. First-year cadets perform professional tasks at educational sites based on a developed project (script). Second- and third-year cadets act as their leaders. Moreover, the tasks themselves are interdisciplinary in nature, since in order to perform them, the cadet needs to reveal the knowledge, skills and abilities acquired during the study of various educational disciplines.

Emphasis is placed on promoting the integrated use of knowledge from various educational disciplines in the formation of a general methodology for the formation of professional readiness of future border officers for project management. A special role is played by those educational disciplines that form applied competences and create opportunities for critical thinking of future border guards.

Key words: interdisciplinary approach, formation of professional readiness, future border guard officers, project management, educational components, professional training, professional competencies.

УДК 378.355.23.356
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2022/50.2.21>

Трифаніна Л.С.,
канд. пед. наук,
ст. викладач кафедри психології,
педагогіки та соціально-економічних
дисциплін
Національної академії Державної
прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького
Мірошніченко В.І.,
докт. пед. наук, професор,
начальник кафедри психології,
педагогіки та соціально-економічних
дисциплін
Національної академії Державної
прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького

Постановка проблеми. У педагогічній літературі міждисциплінарний підхід більш вивчений стосовно методики навчання майбутніх фахівців. Але кожен заклад вищої освіти, зокрема вищий військовий навчальний заклад, має «конкретну

мету освіти» – підготовку фахівця для певної галузі. Так, в Національній академії Державної прикордонної служби України здійснюється підготовка майбутніх офіцерів-прикордонників. Міждисциплінарні зв'язки синтезують знання,

переконавання та практичні дії на різних етапах підготовки.

Аналіз останніх досліджень. Питанню формування професійної готовності майбутніх фахівців до певних видів діяльності присвячено низку праць сучасних вчених. Різноманітні характеристики поняття «готовність» досліджували А. Войченко, А. Ліненко, Н. Мойсеюк, В. Моляко, О. Г. Мороз та ін. Загальнотеоретичні питання підготовки до майбутньої професійної діяльності досліджували С. Заскалета, Н. Ничкало, І. Мельничук, Н. Теличко та ін. Дослідники зупиняються на таких підходах до тлумачення готовності, як функціональний та особистісний. За функціонального підходу «готовність є особливим станом, проміжним між психічними процесами та властивостями особистості. Відповідно до особистісного підходу психологічна готовність розглядається як зв'язок з особистісними передумовами до успішної діяльності [1, с. 37–38]. У сучасному освітньому просторі поняття «готовність» розглядається у таких контекстах: готовність до праці, готовність до навчання, готовність до педагогічної діяльності, готовність до професійної діяльності, готовність до виконання певних видів діяльності, готовність до управлінської діяльності тощо.

Щодо готовності особистості до професійної діяльності О. Сиротюк вважає «по-перше, готовність є системним, інтегративним феноменом, який формується у майбутнього фахівця упродовж професійного навчання у вищому навчальному закладі; по-друге, складається з певних компонентів; по-третє, критерієм готовності особистості до професійної діяльності є усвідомлення нею всіх складових, цілеспрямований їх розвиток» [2, с. 149].

Цікаву думку щодо формування професійної готовності майбутніх офіцерів-прикордонників до локалізації нестандартних ситуацій у пунктах пропуску через державний кордон висловлює О. Лемешко. Дослідниця наголошує, що професійна готовність майбутніх офіцерів-прикордонників до локалізації нестандартних ситуацій у пунктах пропуску через державний кордон сприяє успішній адаптації військовослужбовців до служби в підрозділах прикордонного відомства та є передумовою якісного виконання службових обов'язків з охорони державного кордону [3, с. 6].

Системний аналіз матеріалу у галузі управління проектами та ризиками здійснює О. Яковенко. Автор надає характеристику менеджменту та ризиків проектної діяльності, обґрунтовує організаційну структуру управління та розкриває основи оцінювання ефективності проекту [4].

Нами було враховано наукову позицію В. Бабаєва щодо системного підходу як елемента проектного управління. Система, на його думку, є «комплексом компонентів, які залучені до взаємодії

вибірково, а характер їх взаємовідношення орієнтований на певний корисний результат» [5].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Оскільки проектне управління можна вважати одним із пріоритетних напрямів підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників, у формуванні готовності до нього доцільним є використання компетентнісного, системного, міждисциплінарного та інших підходів. Щодо компетентнісного та системного підходів вони є досить поширеними серед дослідників. Так, В. Бабаєв, О. Крайнік, В. Морозов присвятили низку праць вивченню готовності саме до проектного управління. Дослідники Л. Довгань, Г. Мохонько, І. Малик систематизують матеріал щодо предметної сфери управління проектами, здійснюють аналіз принципів, методів та інструментів проектування, вивчають особливості планування, контролю та організації в межах проекту. Але у зазначених та інших наукових працях не акцентується увага на застосуванні міждисциплінарного підходу у формуванні професійної готовності майбутніх офіцерів-прикордонників до проектного управління.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування міждисциплінарного підходу у формуванні професійної готовності майбутніх офіцерів-прикордонників до проектного управління.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як слушно зазначають науковці [6, с. 87–91] сучасне тлумачення терміну «міждисциплінарність» вживається у різних значеннях: «як комплексну методику навчання, за якої проблема вивчається більш ніж однією дисципліною» [7, с. 157]; «як процес вирішення проблем, що є досить складними для однієї навчальної дисципліни і посилюється іншими; як науково-педагогічна новація, яка демонструє зростання взаємодії методів та шляхів для формування нових наукових знань» [8, с. 18]. Міждисциплінарний підхід є чинником об'єднання різних форм та методів вивчення конкретної дослідницької проблеми. У нашому випадку такою дослідницькою проблемою є формування професійної готовності майбутніх офіцерів-прикордонників до проектного управління.

Зарубіжні автори міждисциплінарний підхід в освіті поділяють за видами:

інтердисциплінарний – розуміння однієї дисципліни крізь призму іншої, наприклад «історія воєн та військового мистецтва», «військова дидактика»;

мультидисциплінарний – зіставлення декількох дисциплін, які акцентують увагу на подібних проблемах, без їх поєднання наприклад «прикордонна служба» та «прикордонний контроль»;

плюридисциплінарний – зіставлення споріднених дисциплін, наприклад «англійська мова» та «німецька мова»;

трандисциплінарний – відхід від змісту окремих дисциплін, зосередження на знаннях та

вміннях у конкретній галузі, наприклад «Статути Збройних Сил України та їх практичне застосування» [9, с. 7].

Зупинимось детальніше на можливостях міждисциплінарного підходу у формуванні професійної готовності майбутніх офіцерів-прикордонників до проектного управління. До ознак проектів як явищ професійної діяльності можна віднести: 1) спрямування їх на досягнення певної мети, яка і виступає рушійною силою; 2) ієрархія цілей, тобто наявність основної цілі та підцілей; 3) взаємозв'язок між усіма складовими проекту; 4) наявність обмежень по часу; 5) наявність матеріальних, кадрових, інтелектуальних та інших видів ресурсів. Матеріал вказаних навчальних дисциплін певною мірою пов'язаний з розкриттям особливостей цих та інших явищ. Комплексне ж використання знань з різних навчальних дисциплін сприяє формуванню загальної методології формування професійної готовності майбутніх офіцерів-прикордонників до проектного управління. Особливу роль відіграють ті навчальні дисципліни, які формують прикладні компетентності, створюють можливості критичного мислення майбутніх офіцерів-прикордонників.

Підготовка майбутнього фахівця до певної діяльності є процесом формування готовності до продуктивної участі в цій діяльності. Професійна діяльність офіцерів-прикордонників складається з багатьох аспектів. Одним із них є проектне управління. Формування готовності майбутніх офіцерів-прикордонників до проектного управління є важливою складовою їх фахової підготовки. Фахова підготовка майбутніх офіцерів-прикордонників, метою якої є формування професійної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників, передбачає оволодіння ними усіма компонентами освітньо-професійної програми. Розглянемо їх на прикладі спеціальності «Безпека державного кордону». Структура плану освітнього процесу містить обов'язкові освітні компоненти (до них віднесено загальнонаукову – 35 кредитів ЄКТС та фахову компоненти – 145 кредитів ЄКТС) обсягом 180 кредитів ЄКТС та вибіркові освітні компоненти в обсязі 60 кредитів ЄКТС.

Формування готовності майбутніх офіцерів-прикордонників до проектного управління відбувається у процесі вивчення дисципліни «Управління проектами». До мети навчальної дисципліни «Управління проектами» віднесено формування у майбутніх офіцерів-прикордонників умінь і навичок практичного застосування теоретичного досвіду для впровадження компетентних рішень щодо управління персоналом у різних проектах для досягнення надійної службової діяльності. Завдання навчальної дисципліни «Управління проектами» передбачають вимогу засвоїти теоретико-методичні засади проектного управління;

методи проектного на різних етапах проекту; ознайомитися з потенціалом найбільш актуальних в сучасних умовах програм забезпечення управлінських проектів; брати участь у створенні системи інформації проектного управління у середовищі MS Project; отримати досвід організаційної, планувальної та контрольної-регулювальної управлінської діяльності ІТ-проектами тощо. Змістом програми навчальної дисципліни передбачено ознайомлення з концептуальними основами проектного управління, організаційними засадами системи проектного управління, техніко-економічним обґрунтуванням проектів, формуванням і розвитком командного складу проекту, основами планувально-контрольних аспектів проектів, розробленням змістової, структурної, часової та маркетингової складових проектів, проведенням експертизи проектів, а також сучасними підходами до керування проектами.

Детальне вивчення потенційних можливостей кожної з тем навчальної дисципліни щодо формування готовності майбутніх офіцерів-прикордонників до проектного управління надало можливість дійти висновку про доцільність комплексного використання різних форм навчання з урахуванням базового рівня знань та умінь курсантів, педагогічного досвіду науково-педагогічного складу, особливостей змісту окремих тем тощо. Але оскільки навчальну дисципліну «Управління проектами» віднесено до блоку вибіркових, то у разі, якщо курсанти її не обирають, вони не мають змоги скористатися її потенційними можливостями щодо формування професійної компетентності загалом і готовності до проектного управління в подальшій професійній діяльності зокрема. Але, як було з'ясовано під час дослідження, готовність майбутніх офіцерів до проектного управління відіграє значну роль у формуванні професійної компетентності та готовності до професійної діяльності загалом. Тому є необхідність використовувати можливості інших освітніх компонент. Зокрема, це такі навчальні дисципліни, як «Основи управління персоналом та повсякденною діяльністю підрозділів», «Морально-психологічне забезпечення». Їх віднесено до обов'язкових освітніх компонент. Також «Етика професійної діяльності прикордонника», «Основи діяльності дільничних інспекторів прикордонної служби», «Психологія екстремальної діяльності», «Управління підрозділом охорони кордону в умовах кризових ситуацій», «Основи безпеки інформації», «Економіка, організація та планування забезпечення ПММ», «Аналіз ризиків у пунктах пропуску через державний кордон», «Системи та комплекси зв'язку прикордонних підрозділів». Теоретико-методологічна основа вивчення вказаних нами навчальних дисципліни містить знання загальних положень і концепцій

управління персоналом, професійного кадрового менеджменту.

Автори проекту «Міждисциплінарний підхід до проектно орієнтованого навчання в рамках системи вищої освіти» [10] наголошують на доцільності «організації та реалізації комплексних міждисциплінарних проектів студентами різних курсів». У цьому контексті нами було запропоновано використання міждисциплінарного підходу формування професійної готовності майбутніх офіцерів-прикордонників до проектного управління у межах комплексного практичного заняття з курсантами, які навчаються за спеціальністю «Безпека державного кордону». За часом такі заняття тривають три доби. Курсанти першого курсу за розробленим проектом (сценарієм) виконують професійні завдання на навчальних місцях. Курсанти другого та третього курсів виступають у ролі їх керівників. Причому самі завдання мають міждисциплінарний характер, оскільки для їх виконання курсанту необхідно виявити знання, уміння та навички, отримані під час вивчення різних навчальних дисциплін.

Висновки. Отже, проектне управління є одним із аспектів професійної діяльності офіцерів-прикордонників. Формування готовності майбутніх офіцерів-прикордонників до проектного управління є важливою складовою їх фахової підготовки. Сукупність системних знань з дисциплін загальнонаукової та фахової компоненти є виявом міждисциплінарного підходу. Комплексне ж використання знань з різних навчальних дисциплін сприяє формуванню загальної методології формування професійної готовності майбутніх офіцерів-прикордонників до проектного управління. Особливу роль відіграють ті навчальні дисципліни, які формують прикладні компетентності, створюють можливість критичного мислення майбутніх офіцерів-прикордонників. Детальне вивчення педагогічного потенціалу цих навчальних дисциплін становить **перспективу** подальших наукових пошуків.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Малинівська Л. І., Васильєва Р. Ю., Семенець Л. М. Психолого-педагогічні аспекти формування готовності до професійної діяльності фахівців з охорони праці та цивільного захисту. *Науковий журнал «Інноваційна педагогіка»*. № 4. 2018. С. 36–38.
2. Сиротюк О. А. Психолого-педагогічні аспекти формування готовності до професійної діяльності фахівців із охорони праці. *Молодий вчений*. № 9.1 (49.1). 2017. С. 147–150.
3. Лемешко О. Формування професійної готовності майбутніх офіцерів-прикордонників до локалізації нестандартних ситуацій у пунктах пропуску через державний кордон : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04. Хмельницький, 2018. 20 с.
4. Яковенко О. І. Управління проектами та ризиками : навчальний посібник. Ніжин : Видавець ПП Лисенко М. М., 2019. 196 с.
5. Бабаєв В. М. Управління проектами : навчальний посібник для студентів спеціальності «Управління проектами». Харків : ХНАМГ, 2006. 244 с.
6. Гуменна І., Нахаєва Я., Шацький В. Використання міждисциплінарного підходу до формування академічної комунікативної компетенції студентів медичних закладів вищої освіти. *Медична освіта*. 2021. № 3. С. 87–91.
7. Сура Н. А. Міждисциплінарність навчання: нові завдання в умовах модернізації вищої професійної іншомовної освіти. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2014. Вип. 3 (62). С. 156–164.
8. Колот А. М. Міждисциплінарний підхід як передумова розвитку економічної науки та освіти. *Вісник КНУ імені Т. Шевченка. Серія «Економіка»*. 2014. Вип. 5 (158). С. 18–22.
9. Meeth L. R. Interdisciplinary Studies: Integration of Knowledge and Experience. *Change*. 1978. № 10. P. 6–9.
10. Саєр Л. Ю., Сигида Л. О. Міждисциплінарний підхід до проектно орієнтованого навчання в рамках системи вищої освіти. URL: <https://crkp.sumdu.edu.ua/uk/ped-innovations/2-uncategorised/265-mizhdistsiplinarnij-pidkhid-do-proektno-orientovanogo-navchannya-v-ramkakh-sistemi-vishchoji-osviti>.ht